

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

Дерев'яна іграшка – котик, оздоблена петриківським розписом

Наталія Зуєва,
керівник Арт-студії «Креатив»

Слов'янськ – 2023 р.

Іграшки з дерева

У казках багатьох народів, у тому числі і й українського, є мотив перетворення деревини (поліна, гілки, колодки) на людину. Це відбувається в результаті різних заклинань і маніпуляцій. За найдавнішими переказами й міфами, боги створили перших людей саме з дерева, а не з глини. Це свідчить про те, що дерево є найдавнішим матеріалом, який людина почала творчо обробляти.

Іграшка з дерева - тепла, легка, зручна у грі - обов'язково має супроводжувати сучасне дитинство. Бажано також, щоб дитини сама, відповідно до своїх здібностей і можливостей, навчилася дещо робити з дерева.

Більшість доступних нині іграшок із дерева належать до так званих акустично-механічних та рухливо-механічних іграшок. Це - деркачі, фуркала, калатала, вітрячки, пташки на коліщатках з рухливими крильцями, візки, каруселі, коники на коліщатках. З дерева роблять також дитячі меблі, посуд, тачечки, грабельки, музичні інструменти, пташок-свищиків, декорованих різьбленим орнаментом півнів, коней з вершниками тощо. І досі побутує традиційна дерев'яна рухливо-механічна іграшка «Коваль і ведмідь». Ці іграшки збереглися здебільшого в музеях та приватних зібраннях, однак їх і нині виробляють окремі майстри з Київщини, Полтавщини, Волині, Львівщини. Найбільш масове виробництво дерев'яної столярної та точеної на верстаті іграшки ще донедавна було в місті Яворові Львівської області.

Для виготовлення використовували явір, осику, вербу, липу, грушу. Дерево - матеріал, який у сільських умовах фактично завжди під рукою. Тому найбільше іграшок-саморобок роблять саме із дерева.

За особливостями формування дерев'яні іграшки можна поділити на:

- іграшки виготовлені одним об'ємом з суцільного шматка дерева - вирізуванням, виточуванням;
- іграшки виготовлені з окремих частин, які попередньо обробляли також вирізуванням, виточуванням і з'єднували столярними способами.

Залежно від з'єднання іграшки поділяються на:

- нерухомі - іграшкові меблі, сани, скрипочки;
- рухомі - візочки, тачки, деркачі та інші.

При оздобленні дерев'яних іграшок враховували текстуру та забарвлення дерева, які у кожній породі є своєрідними. Переважно поверхню дерев'яних іграшок залишали чистою. Роль їхнього оздоблення виконували орнаментальні прорізки. Для посилення художніх якостей та безпечності іграшок їхні поверхні натирали бджолиним воском, від нього вони набували гладкості і приємного матового блиску.

Але в різних регіонах України були свої переваги, щодо виготовлення та оздоблення дерев'яних іграшок: випалювання, розпис, штампування (рельєфний малюнок) тощо.

З давнини українці прикрашали не тільки іграшки, але й будинки, одяг, вироби ручної роботи та предмети повсякденного вжитку яскравими візерунками. Вважалося, що вони залучають до господаря удачу, захищають його від нещастя, стихійних лих і злих сил, поліпшують здоров'я. Кожна деталь подібних зображень несла в собі приховане символічне значення.

Петриківський розпис

Петриківський розпис – це декоративно-прикладне візерункове народне малярство України, яке зародилося в селі Петриківка, що на Дніпропетровщині.

В петриківському малярстві переважають рослинні мотиви. У рослинному орнаменті зображають різноманітні квіти (айстри, жоржини, троянди, ромашки) та плоди, які поєднують у фантазійні композиції вазонів і кущів. Іноді рослинні візерунки поєднують із зображенням людей, птахів та тварин.

Традиційно для орнаментальних композицій використовували біле тло, проте сьогодні художники часто використовують кольоровий фон. Раніше народні майстри використовували природні фарби (соки та відвари рослин). У 20 столітті їх поступово витіснили аніліновими барвниками. Пізніше поширеними фарбами у петриківському розписі стали гуаш та акварель.

Основним і найбільш уживаним елементом петриківського розпису є Дерево життя, вазон. Букет квітів, вазон, кущ – все це символізує Дерево життя, що виступає символом світобудови.

Виготовляються іграшки руками досвідченого столяра, а потім майстри петриківського розпису наносять на них яскраві візерунки, використовуючи гуашеві фарби на основі меду. Поверх готовий малюнок покривається глянсовим або матовим лаком. Кожна іграшка унікальна, тому зустріти два однакових вироби неможливо, бо автор вкладає в неї частинку своєї душі.

Унікальний інструмент в Петриківці – «кошачка». Цей пензлик зроблений власноруч з пучка котячої шерсті, і примотаний до палички. Шерсть для

пензлика береться з під лапки котика (підстригається невеликий пучечок). Це робиться обережно, тому котикам ніякої шкоди не причиняється. Котячий пензлик дає унікальний візерунок, який іншими пензликами ніяк не зробиш, тому майстри відводять особливе місце зображенням котиків в петриківському розписі.

Елементи петриківського розпису

Інструкційна карта

№ з/п	Послідовність виконання роботи	Графічне зображення	Інструменти та матеріали
1	Готуємо необхідні матеріали до роботи		<ul style="list-style-type: none"> • дерев'яна заготовка у формі котика; • фарби гуаш; • графітний олівець; • ластик; • пензлик «кошачка»; • пензлик круглий синтетичний № 1,2,3 з гострим кінчиком; • ємність з водою; • палітра; • піпетка.
2	Намічаємо малюнок «вазону» графітним олівцем на дерев'яній заготовці котика		Графітний олівець та ластик
3	Набираємо спочатку фарбу синього кольору на пензлик «кошачка», потім кінчик опускаємо у фарбу блакитного кольору. Робимо квіти за допомогою перехідного мазка.		Пензлик «кошачка», ємність з водою, фарби блакитного та синього кольорів
4	Малюємо листя за допомогою перехідного мазка: опускаємо пензлик в фарбу жовто-зеленого кольору, а потім скочуємо кінчик у фарбі		Пензлик круглий синтетичний № 3 з гострим кінчиком, фарби жовто-зеленого та темно-зеленого кольорів, ємність з водою

	темно-зеленого кольору		
5	Змішуємо на палітрі фарбу помаранчевого та білого кольорів. Наносимо піпеткою відбитки у вигляді кружечків на лапках, в середині основної квітки. Круглим синтетичним пензликом № 2 з гострим кінчиком малюємо зернятка на вушках. Додаємо ягідки зворотною стороною пензлика за зразком		Піпетка, пензлик круглий синтетичний № 2 з гострим кінчиком, ємність з водою, фарби помаранчевого та білого кольорів, палітра
6	Змішуємо на палітрі фарбу кармінового та білого кольорів. Малюємо крапочки по колу зворотною стороною пензлика, утворюючи маленькі квіточки. Малюємо носик синтетичним круглим пензликом з гострим кінчиком № 1		Піпетка, пензлик синтетичний круглий з гострим кінчиком № 1, ємність з водою, фарби кармінового та білого кольорів, палітра
7	Малюємо пензликом серединки у формі крапельки на вушках котика фарбою жовтого кольору. Зворотною стороною пензлика малюємо		Пензлик круглий синтетичний № 1 з гострим кінчиком, ємність з водою, фарби кармінового та жовтого кольорів

	<p>серединки маленьких квіточок. Малюємо крапочки на лапках та вушках фарбою кармінового кольору</p>		
8	<p>Малюємо піпеткою очі фарбою чорного кольору</p>		<p>Піпетка, фарба чорного кольору</p>
9	<p>Малюємо прожилки на листочках фарбою темно-червоного кольору круглим синтетичним пензликом з гострим кінчиком № 1</p>		<p>Пензлик круглий синтетичний № 1 з гострим кінчиком, ємність з водою, фарба темно- червоного кольору</p>
10	<p>Змішуємо фарби темно-червоного та зеленого кольорів на палітрі. Промальовуємо траву та мордочку котика круглим синтетичним пензликом з гострим кінчиком № 1</p>		<p>Пензлик круглий синтетичний з гострим кінчиком № 1, ємність з водою, фарби темно- червоного та зеленого кольорів.</p>
11	<p>Малюємо піпеткою очі спочатку фарбою</p>		<p>Піпетка, пензлик круглий синтетичний</p>

<p>білого кольору, потім зеленого. Промальовуємо деталі квітів фарбою зеленого кольору та пензликом № 1. Малюємо крапочки на квітах, ягідках та очах котика фарбою білого кольору звратною стороною пензлика</p>		<p>з гострим кінчиком № 1, ємність з водою, фарби білого та зеленого кольорів</p>
--	--	---